

ОЛЕСЬ ДОНІЙ

УКРАЇНСЬКА МРІЯ

25 СХОДИНОК
ДО СУСПІЛЬНОГО
ЩАСТЯ

Павло Гай-Нижник

Крах доби неоімперіалізму і новітня епоха матриці кіберсвіту:

від зазіхань на чужі терени
до національних стратегій
глибинної безпеки

Питання територіальних зазіхань у XXI ст. й після завершення Другої світової війни, здавалося б, мало вже давно відійти зі сфери поточної політики у галузь історичних досліджень. Проте сучасна дійсність доконано доводить, що проблема «чужої / своєї землі», «збирання земель» чи «теренового реваншу та історичної сатисфакції» й досі є на порядку денному світової системи безпеки...

Досить лише згадати про протистояння і територіальні суперечки: між Великобританією та Іспанією за Гібралтар (Джебель-Тарік); між Канадою і Данією за о. Ганс; між Іспанією та Португалією за приналежність Олівенси; між Туреччиною та Грецією

за о. Кіпр у Середземномор'ї та за скелі Кардак (Імія) в Егейському морі; між Хорватією та Словенією за розподіл Піранської затоки в Адріатиці; між Канадою і США щодо низки островів на межі між провінціями Нью-Брансвік і Британська Колумбія, з одного боку, та штатами Мен, Вашингтон й Аляска — з іншого, а також щодо морського кордону у низці проток між Атлантичним і Тихим океанами в Арктиці (напр. Гуан-де-Фука); між Великобританією та Аргентиною за Фолклендські (Мальвійські) острови; між Великобританією та Ірландією щодо Північної Ірландії (Ольстера), а також щодо лінії кордону в затоках Лох-Фойл і Карлінгфорд-Лох; між Маврикієм і Великобританією за острови архіпелагу Чагос (при цьому з архіпелагу Британія депортувала усе населення задля побудови військової бази США на о. Дієго-Гарсія); між Мадагаскаром і Францією за рифи дю Гейзе, острови Бассас-да-Індія, Європа і Жуан-ді-Нова в Мозамбікській протоці Індійського океану й за низку атолів; Франція має територіальні суперечки з кількома державами через т. зв. острови Еспарса, що входять до складу Французьких Південних та Антарктичних територій й управляються з о. Реюньон в Індійському океані; між Мадагаскаром і Францією за безлюдний о. Тромлен; між Коморськими островами та Францією за острови Майотта і Гантер; між Францією та Нідерландами і Сурінамом за кордон з Французькою Гвіаною; між Марокко та Іспанією за північноафриканські міста Сеута і Мелілья та атлантичні острови Чафарінас й о. Пенъое-де-Алусемас і скелю Пенъйон-де-Велес-де-ла-Гомер та о. Перехіль у Гібралтарській затоці; між Австрією, Німеччиною й Швейцарією за розмежування Боденського озера в осередній Європі; на риф Бахо-Нуево претендують США, Колумбія, Ямайка та Нікарагуа (а раніше й Гондурас); між США і Гаїті за о. Навасса; між США, Кубою і Мексикою щодо континентального шельфу в Мексиканській затоці; між Хорватією і Сербією за 140 кв. км уздовж Дунаю; між Індією та Пакистаном за Джамму й Кашмір; між Індією і Бангладеш; між Китаєм та Індією; між Буркіна-Фасо та Нігером; між Чилі та Перу; між Ізраїлем та навколишніми арабськими країнами; між Японією

і Російською Федерацією; між Росією та Україною, Грузією, Молдовою, Фінляндією; між Угорщиною та Румунією; між Румунією та Болгарією; між Вірменією та Азербайджаном; між Південним Суданом і Суданом; між африканськими країнами тощо.

Перелічувати можна ще низку суперечок і претензій, які перебувають на дипломатичному рівні чи згаслі з огляду на вагому перевагу однієї зі сторін, інші лишаються у «замороженому» стані чи вибухають періодично, а ще інші (як, наприклад, Російсько-українська війна) тривають і нині, проте досить усвідомити, що на сьогоднішній день більш як половина держав планети зазіхають на території своїх сусідів чи інших країн...

Нагадаю принагідно, що наприкінці ХХ ст. на планеті 80 держав були задіяні у понад 118 збройних конфліктах, 100 з яких мали внутрішній характер, проте сягнули міжнародного рівня (70% конфліктів 1990-х, за обрахунками Стокгольмського міжнародного інституту досліджень проблем миру, були міжетнічними). На межі 2004–2005 рр. ще від 15 до 28 осередків воєнних дій у світі визначалися однією зі сторін конфлікту як національно-визвольна боротьба, а нині існує принаймні до 80 рухів (зокрема

у Європі), що заявляють себе як національно-визвольні, а отже, не можна виключити, за тих чи інших сприятливих умов, їхнього переходу і до збройної боротьби. Зростає також вірогідність збройної боротьби за власну національну територію та оборону культурної спадщини й традиційного укладу життя і від прийшлих зайд-мігрантів (глобалістичних квазіокупантів), що загрожує численними локальними та масштабними расово-релігійними війнами...

Крім того, у світі тривають бойові дії, які мають територіально-міжнародний чи релігійно-етнонаціональний характер, що за умов глобалізації втягують у свою орбіту інших, здавалося б, недотичних до самого конфлікту гравців та загрожують сталості цілих континентів. Йдеться, зокрема, про події в Афганістані, повстання шиїтів-хаситів проти уряду Ємена, що здатне сколихнути увесь арабський світ, національно-визвольну війну курдів на теренах одразу кількох держав, протистояння між етнічними групами в Ефіопії та ісламський тероризм у Африці (зокрема в Буркіна-Фасо), громадянську війну в Лівії, тліючу напругу між Ізраїлем та арабськими країнами на Близькому Сході в комплексі з війною у Сирії та вибуховим становищем у Перській затоці в контексті трикутника Ізраїль — США vs Іран, холодну війну між США й КНДР, вибухову

напругу між ядерними Індією та Пакистаном через Кашмір, протистояння між США і Китаєм і, звісно ж, війну між Україною та Російською Федерацією.

Не менш загрозливими для сталості світового порядку виявилися спроби насадження свого державно-цивілізаційного бачення та суспільно-політичного ладу через т. зв. кольорові революції збройним шляхом чи позалаштункова боротьба через спонсорування приватних армій або ж радикальних повстанчих рухів (Лівія, Ірак, Республіка Чад, Судан, Ефіопія, Афганістан), що призвело до руйнування цілих держав, озброєного хаосу, гуманітарних катастроф (а подекуди й до геноциду), зміцнення та поширення релігійного фундаменталізму, нетерпимості та тероризму (Ісламська держава, Талібан, ІДІЛ, ДНР-ЛНР, ПВК Вагнера тощо), а також хвилі біженства, що здатна перетворитися на цунамі соціальних, расових, релігійних і міжетнічних катаклізмів... Постколоніальна система (здебільшого британсько-французька, бельгійсько-голландська, німецька й османська), що розвалилася по Другій світовій війні, трансформувалася у неприродні для самовизначених націй державні системи як у міну сповільненої дії, позаяк вони формувалися без урахування етнонаціональних кордонів тощо, а глобальний планетарний порядок перетворився на

новітній імперіалізм, де ООН та її Рада Безпеки стали заручниками великих гравців на світовій шахівниці...

У контексті вищевказаного та виникнення новітніх загроз глобального обшину, що ставлять на терези внутрішню безпеку навіть найпотужніших держав світу, такий особливий тип збройного насильства як територіальна анексія чи інтервенція у царині міжнародних відносин виглядають не лише пережитком минулого, а й доводять свою невідповідність і навіть згубність за умов формування нового світового порядку та переформатування новітніх сфер впливів і важелів рівноваги. Про це яскраво засвідчила безпосередня військова присутність РФ у Сирії, російських «вагнерівців» у Центральній Африці, російських військ та їхніх найманців в українських Криму та Донбасі, або ж військ США в Іраку та Афганістані тощо.

Разом з тим, якщо у новітні часи Сполучені Штати засобами своєї військової присутності (інтервенції) прагнули спонукати (насадити) у певних країнах власне бачення цивілізаційно-демократичного розвитку та західну державну модель суспільно-політичного ладу їхнім оновленим режимам, не вдаючись, щоправда, як до прямої окупації чи анексії територій, так і до їхньої адаптації до місцевих етно-історичних та культурно-релігійних традицій (тому й зазнали підсумкової невдачі, попри збройну перемогу), то Російська Федерація власну військову експансію супроводжує середньовічним вдертям, окупаціями та відторгненнями чужих територій (Придністров'я в Молдові, Абхазія та Південна Осетія в Грузії, Крим і частина Донбасу в Україні). При цьому Росія примітивно зумовлює власну неприховану агресію зухвало-кострубатими ідеологічними конструктами сталінсько-гітлерівського міксу першої половини ХХ ст., не гребуючи при цьому й застосуванням терористичної діяльності та масовим порушенням прав людини на окупованих та анексованих нею теренах.

Більш вишукано, проте, діє КНР засобом глобальної економічно-торговельної експансії та фінансово-кредитового опанування світових ринків, надр, господарчо-виробничої системи і засобів

комунікації в інших країнах, стрімкого розвитку вітчизняної науки та технологій, а також шляхом фізичного збільшення власної діаспори та залучення впливу «м'якої сили», попутно нарощуючи міць китайських збройних сил. Водночас, на відміну від внутрішньо високорозвинених в соціально-економічному та демократично-правовому аспектах США, Канади чи ЄС, РФ у цьому плані залишається державою третього світу з авторитарною владною системою, відсталою економікою та зубожілим населенням, а КНР, попри політичну диктатуру Комуністичної партії та демократично-правові утиски громадян, здійснила квантовий стрибок у своєму соціально-економічному розвитку та сучасному облаштуванні не лише власної території, а й у збереженні національно культурно-історичної спадщини.

Стрімкий і потужний стрибок Китаю, як і Японії та Індії, та його незбройна експансія глобального обширу (надто — в Африці, Азії та Океанії, що фактично ізолювали ЄС і США, а також знівелює закостенілу СOT) не залишилася не поміченою застагнаційніми державами Європейського Союзу та запізнілою, але агресивною реакцією Сполучених Штатів. Західна гегемонія у світі у звичному європейцям уявленні вмирає на наших очах. Про це, зокрема, засвідчила промова Президента Франції Е. Макрона на нараді послів у Елісейському палаці 27 серпня 2019 р., який визнав,

що світ змінився (як і становище Європи) через низку помилок Заходу та Америки й закликав переосмислити військово-дипломатичну стратегію і навіть складові солідарності НАТО. Найперше йшлося про Китай, а також про російську стратегію, а також про те, що Колективний Захід мусить зрозуміти, що американсько-європейські звички й данності більше не мають сенсу. Чи є наслідком цієї зміни геополітики Заходом антикитайський воєнний переворот у Гвінеї 5 вересня 2021 р. (Китай вклав у цю країну від 35 до 45 млрд дол. в обмін на скупку інфраструктури і концесії на видобуття залізної руди та бокситів і є основним інвестором Гвінеї та її головним кредитором), а які будуть наслідки перевороту на чолі з полковником армійського спецназу, колишнім офіцером Французького іноземного легіону, покаже майбутнє...

Усвідомлюють докорінні глобальні зміни, що позначаються на глибинних основах не лише зовнішньої, а й внутрішньої безпеки кожної країни, й США, які стали на шлях перезавантаження принципів тактики і стратегії своєї міжнародної політики, яскравим прикладом якої став вивід американських військ з Афганістану. З цього приводу 31 серпня 2021 р. Президент Сполучених Штатів Д. Байден у своєму зверненні до нації, яке поширив Білий Дім у своєму Twitter, заявив, що «рішення про Афганістан — [...] воно про закінчення ери крупних військових операцій, спрямованих на перевлаштування інших країн». Він наголосив, що Америці слід зосередитися на нових викликах, пов'язаних передовсім з Росією та Китаєм, а також з кіберзагрозами і проблемою розповсюдження ядерної зброї.

Тож, вочевидь, настає кінець епохи спроб США перелаштувати інші держави на свій лад та нав'язати іншим народам і країнам власне бачення культурно-суспільного світогляду та громадсько-політичного ладу за допомогою «твердої» сили зброї, а отже, посиляться увага та значення «м'якої» сили, сили фінансово-економічних зашморгів і пільг, сили продовольчих ринків і питної води (екології), міці альтернативних енергоносіїв і таємниць новітніх технологій (зокрема й космічних і штучного розуму) тощо. Тож усе

більшого значення набуватиме облаштування і плекання власної території, в тому числі й її оборони від забруднення та екологічних катаклізмів, бактеріологічних чи пандемічних атак, міграційних хвиль та розмиття національної самосвідомості (ідентичності), уникнення глобального лінгвоциду і маскультури, запобіганню розпалювання ззовні соціальних та міжрелігійних конфліктів, пропагандистських і кібервійн, а також протистояння державних урядів «приватним» арміям, тіньовим космополітичним правлінням транснаціональних компаній глобального масштабу чи фундаменталістським релігійно-уніфікаційним рухам та їхнім спробам інкорпорувати своїх кластерів-менеджерів чи неофітів у політичну матрицю державного управління тощо. Менші ж гравці муситимуть входити в альянси, аби уникнути власної невагомості та спробувати не допустити дисбалансу не лише військових, а й природничо-ресурсних, енергетично-кліматичних, торговельно-виробничих, науково-технічних та політико-дипломатичних сил.

Зміни, певно, очікуватимуть на Російську Федерацію, застарілий та іржавий конструкт якої не витягне імперського вантажу й яка буде ним розчавлена, що призведе до її розпаду й утворення низки новітніх національних держав. Гіпотетично світове співтовариство вже тепер має виробляти проєкт облаштування уламків Російської Федерації з метою недопущення на її колишніх теренах збройного хаосу й допомоги у становленні нових національних держав на її руїнах. І в цьому контексті архіважлива роля належатиме Україні, яка за таких умов не лише поверне відтяти від неї Крим і частину Донбасу й, зрештою, не лише відтворить власний соборницький проєкт у північно- й південно-східному напрямку, а й стане новим гегемоном і гарантом стабільності на різнобарвному і багатонаціональному державно-політичному просторі Східної Європи аж до її стику з азійським субконтинентом, будучи при цьому стрижнем народженої геополітичної дійсності тощо. Якщо, звісно ж, Україна готуватиметься й матиме належні як «м'яку», так і «тверду» сили й заслугуватиме на таку ролю у майбутній світовій

системі міждержавних координат. При цьому, безумовно, мусить продовжуватися її зближення з Польщею та державами Східної Балтики як противага союзу Німеччини та Московії тощо. Водночас геополітична перспектива окреслює також і розконцентрованість НАТО з осібною місію Туреччини на близькосхідному та середньозійському театрах дій, Франції та Австралії в Океанії та створення окремішнього блоку, власне, у особливому військово-політичному союзі у складі США, Великобританії, Канади, Австралії за прихильного нейтралітету Норвегії тощо.

Віднині внутрішня і зовнішня політики вже не будуть відповідати сутності кожного окремого з цих слів, а становитимуть глибинну ДНК державної політики і національної безпеки нового рівня водночас. Епоха територіальних імперій давно згинула, а спроба її завуальованого відродження в неоімперіалістичних шатах зазнала невдачі. Утім, глобальна гра у домінування продовжуватиметься на якісно новому рівні новітніх технологій та засобів ведення війн і опановувань, а ті держави та нації, що не усвідомили цих прийдешніх новітніх викликів і загроз чи знехтували квантовим стрибком у власній еволюції, будуть поглинені майбуттям, але не стануть спроможними бути ним самим. Світові зміни кардинального характеру вже трансформують планетарний порядок, і таке перелаштування правил та важелів гри вже є доконаною дійсністю, яка перетворює майбуття людства...